

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»**

*(кафедри теорії та методики практичної психології,
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології)*

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

(кафедра психології)

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра практичної психології)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції**

19 травня 2023 року

Одеса – 2023

УДК 001+159.9 (063)
ББК 72+88.4
З-41

Друкується за рішенням Вченої ради соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 11 від 30.06.2023 року).

Організаційний комітет:

О. В. Вдовіченко – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики практичної психології Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

І. П. Кондратьєва – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психіатрії медичної та спеціальної психології Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Т. М. Лазоренко – кандидат психологічних наук, доцент кафедри теорії та методики практичної психології Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Актуальні проблеми практичної психології : збірн. наук. праць Всеукр. наук.-практич. інтернет конф. (19 травня 2023 року, м. Одеса). Одеса, 2023. 218 с.

В збірник увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів, яка присвячена актуальним проблемам практичної психологічної науки. Тематика наукових праць присвячена переважно теоретичним та практичним аспектам сучасної психологічної науки.

Для здобувачів, аспірантів, молодих науковців психологічних та педагогічних вузів.

завдань не виявляють зацікавленості, до уроків готуються нерегулярно, потребують постійного контролю, систематичного нагадування і спонукання з боку батьків, зберігають працездатність і увагу за умови тривалих пауз для відпочинку, у них відхилення у навчанні, конфліктна поведінка з однокласниками, неадекватна поведінка. Звідси впливає небажання відвідувати школу. Сюди відносяться хлопці 14-16 років, які важко переживають підлітковий вік, розлуку з друзями та звичним середовищем.

Висновок. Внаслідок даної роботи можна зробити висновок, що адаптація дітей, які опинилися за кордоном, залежить від віку дитини, емоційного стану в родині, рівня підтримки в приймаючих навчальних закладах, соціального комфорту, розуміння реалізації власних перспектив в майбутньому. Підтримка та висока кваліфікація вчителів в приймаючих школах допомагає дитині знизити рівень стресу та почуватись комфортно. Діти, що відчувають свою цінність, турботу, любов, увагу, адаптуються значно швидше та якісніше.

Література

1. Блинова О. Є. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи і проблеми вивчення феномена акультурації. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Психологічні науки. 2016. Вип. 3(1). С. 111-117.
2. Жданович Ю.М. Особливості адаптації дітей вимушених переселенців. м. Київ. https://lib.iitta.gov.ua/708775/1/_21-1__204-213_87.pdf
3. Компоненты адаптационного процесса / под общ. ред. В. И. Медведева. Л. : Наука, 1984. 111 с.
4. Налчяджан А. А. Психологическая адаптация. Механизмы и стратегии. М. : Эксмо, 2010. 368 с.
5. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Пра пор, 2007. 640 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/427530.pdf

ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Клішина Л. Г.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Проблеми емоцій полягає в тому, що емоції, які відчуває людина, мають прямий вплив на якість своєї діяльності – його робота, навчання, ігри. Основна причина «захворювань цивілізації» - це різні емоційні порушення, які трапляються внаслідок нервового перенапруження, тривалого впливу стресу. Вони здатні порушити не тільки психічну сферу людської діяльності, але й роботу її внутрішніх органів. Сучасний світ з його величезною індустрією розваг (телебачення, Інтернет, комп'ютерні ігри, спорт) став фабрикою тривоги та стресу.

Емоційна сфера є важливою складовою у розвитку дошкільнят, оскільки жодне спілкування, взаємодія з суспільством, в межах сім'ї не обходиться без оцінювання емоційного фону. Неможливо очікувати ефективне спілкування, якщо його учасники неспроможні, по-перше, «читати» емоційний стан іншого, а по-друге, керувати своїми емоціями. Розуміння своїх емоцій та почуттів також є важливим моментом у становленні особистості зростаючої людини.

Формування емоцій людини – найважливіша умова розвитку її як особистості. Надзвичайна різноманітність емоцій людини пояснюється складністю відносин між предметами її потреб, конкретними умовами виникнення та діяльністю, спрямованою на їх досягнення. До класу емоцій належать настрої, почуття, афекти, пристрасті, стреси. Це звані «чисті» емоції. Вони включені у всі психічні процеси та стани людини. Виховання емоційної зрілості особистості, її переживань і почуттів є не менш важливим педагогічним завданням, ніж розвиток інтелектуальної сфери дитини

У житті дитини неодмінно мають панувати позитивні емоції як першооснова для її нормального психічного розвитку. На цьому наголошує гуманна особистісно орієнтована педагогіка.

У нормальній ситуації людина орієнтує свою поведінку на сигнали високо ймовірних подій (тобто на те, що в минулому частіше траплялося). Завдяки цьому її поведінка здебільшого буває адекватною і зумовлює досягнення мети. В умовах повної визначеності мети можна досягти і без допомоги емоцій.

Однак у невизначених ситуаціях, коли людина не має точних відомостей для того, щоб організувати свою поведінку для задоволення потреби, потрібна інша тактика реагування на сигнали. Негативні емоції, як пише Симонов, і виникають у разі браку відомостей, необхідних для досягнення мети, що в житті трапляється найчастіше. Наприклад, емоція страху й тривога розвиваються, якщо бракує відомостей, необхідних для захисту, тобто при низькій ймовірності уникнення небажаного впливу, а фрустрація – при низькій ймовірності досягнення бажаної мети.

Емоції сприяють пошуку нової інформації за рахунок підвищення чутливості аналізаторів (органів відчуттів), а це, у свою чергу, зумовлює реагування на розширений діапазон зовнішніх сигналів і поліпшує видобування інформації з пам'яті. Внаслідок цього під час розв'язання завдання може бути використано мало ймовірні або випадкові асоціації, які в спокійному стані не розглядалися б. Отже, підвищуються шанси досягнення мети. Хоча реагування на розширене коло сигналів, корисність яких ще невідома, є надлишковим і незаконотримним, воно запобігає пропуску дійсно важливого сигналу, ігнорування якого може коштувати життя.

Якщо під впливом негативної емоції людина або тварина прагнуть до якнайшвидшого задоволення потреби, яка зумовила цю емоцію, то з позитивною емоцією все набагато складніше. Оскільки ліквідація потреби неминуче призводить до зникнення позитивної емоції, «гедонічний принцип» («закон максимізації») спонукає людину і тварину перешкоджати відсутності потреби, шукати умови її підтримки й поновлення. Відзначаючи розбіжності між позитивними й негативними емоціями. П. Симонов зазначає, що поведінка живих істот спрямована до мінімізації впливів, здатних викликати негативні емоції, і до максимізації позитивних емоційних станів. Але мінімізація має межу у вигляді нуля, спокою, гомеостазу, а для максимізації, вважає він, такої межі немає, тому що теоретично вона становить собою нескінченність. Ця обставина,

вважає Симонов, відразу ж виключає позитивні емоції зі сфери застосування теорії «редукції драйву» [1].

Узагальнення існуючих методик показала наявність численної кількості різних методик. Такі як : шкала депресії (за Т. Балашовою, О. Єлісєєвим) (діагностування наявності і ступеня вираження депресії); опитувальник Бека (діагностування депресивних станів); тест кольорів Люшера (дослідження особливостей емоційного стану); метод малюнкової фрустрації Розенцвейга (дослідження реакцій на невдачу і способів виходу із ситуацій, які перешкоджають діяльності або задоволенню потреб особистості); тест тривожності Ч.-Д. Спілбергера і Ю. Ханіна (самооцінювання рівня тривожності за певний час); САН (уточнення особливостей самопочуття, активності, настрою); колірний тест ставлень А. Еткінда, невербальний компактний діагностичний метод (відображення свідомого і часткового неусвідомлюваного рівнів ставлень людини). Методичною його основою є кольороасоціативний експеримент, у процесі якого досліджуваному пропонують за допомогою кольору виразити своє ставлення до партнера; методика "Диференціальні шкали емоцій" К. Ізарда, (виявлення домінуючих емоцій, що дають змогу якісно описати самопочуття обстежуваного); тест «Малюнок сім'ї»; тест «Неіснуюча тварина»; деякі шкали ММРІ; малюнок мандали. Ми відібрали з урахуванням мети завдання нашого дослідження наступні методики: графічну методику «Кактус» М.А. Панфілової тест проводиться з дітьми з 4-х років. Мета – виявлення стану емоційної сфери дитини, виявлення наявності агресії, її спрямованості і інтенсивності.

При проведенні даної методики досліджується емоційно-особистісна сфера дитини. З її допомогою можна визначити, чи схильна малюк агресії, наскільки вона інтенсивна і на що спрямована. Методика «Кактус» застосовується психологами в роботі з дітьми старше трьох років, тому що необхідно, щоб малюк вмів добре тримати в руках олівець і малювати.

Для її проведення необхідно підготувати на кожну дитину по одному аркушу паперу і олівця. В ідеалі дослідження проводиться наодинці з психологом, але при відсутності такої можливості заняття може бути і груповим.

Для проведення вищезазначених методик залучили 20 дітей. З них 18 хлопчиків та 12 дівчаток віком від 4 до 7 років. Робота проводилася з допомогою інтернет ресурсів. Усі діти, з якими проводили методики, перебували з батьками за межами України. Усі діти перебували з мамами у чужій країні.

Зустріч із дітьми проходила онлайн у кілька зустрічей. За першої зустрічі проходили методику «Кактус». З дітьми обговорювали умови і під час малювання дітей, ставила додаткові питання відповідно до того, як малює малюк або поводить себе.

Під час роботи з дитиною просила вийти батьків із Кімнати для чистоти роботи. Якщо дитина не довіряла, була напружена, то Мама залишалася в кімнаті, але за іншим столом.

При другій зустрічі з дитиною сама вже виходила з кімнати, оскільки був налагоджений контакт з дитиною. Дитина впевнено відповідала на запитання.

Усі діти з різних міст України, але зараз перебувають у одному місті чужої країни. Частина дітей було влаштовано до місцевих навчальних закладів, де є мовний бар'єр між дітьми.

Для пошуку дітей було опубліковано оголошення у соціальних мережах цього міста та вивішено оголошення на території допомоги біженцям з України.

Малюнкові методики чи не найпривабливіші для дошкільників. Їх використання допомагає зацікавити дитину й налаштувати її на спільну з дорослим діяльність.

Важливо враховувати зображувальні навички дітей, оскільки графічні вміння у дошкільному віці ще погано сформовані.

Після опрацювання матеріалів до методики «Кактус» можна зробити наступні висновки, що серед опитаних є двадцять учнів з середнім рівнем агресії, що складає 60 % від загальної кількості дітей. Підвищений рівень агресії склав 20 % (вісім дітей), високий рівень тривожності дві дитини, що складає 5%. Про наявність агресивні вказує голки на кактусі. Високий ступінь агресії показує довгі голкіпер, що сильно стирчать в різні боки і розташовані близько один до іншого

При розгляді малюнків багато було переривчастих ліній, внутрішні штрихування. Це вказує що підвищена тривожність у дітей. 13 діточок використовували темні кольори і штрихову, що складає 65% дітей. Що вказує нам на тривожність дітей на момент проведення тесту.

Багато дітей малювали кактус у гілочку , що вказує на тягу до домашнього захисту. А саме 15 діточок (75%) намалювали кактус у квітковому горщику, як домашня рослина. І 5 діточок, що складає 15% намалювали кактус одинокій у полі. Це вказує що дитина почуває себе одинокою. На відповіді додаткових питань, цих дітей, можна зробити висновки що їм важко спілкуватися з іншими дітьми, бо є мовний бар'єр.

На основі одного малюнка можна зробити конкретні висновки про емоційний стан дитини дошкільного віку особливо під час війни.

Це нам показує, що у дітей є стрес що послаблює волю і наполегливість. Прагнення позбутися від ситуації, що надає надмірний тиск. Перенапруження від зусиль, спрямованих на подолання існуючих труднощів, сприймається як надмірне і марне. Розлад у сфері значущих міжособистісних контактів.

Стан стресу в зв'язку з блокуванням безпосередньої поведінки, неможливістю реалізувати потребу в радісному спілкуванні, безтурботному існуванні. Невпевненість, тривожна настороженість. Ці дуже заважає розвиватися дитини і буди повноцінним членом суспільства.

Всі ми хочемо бачити своїх дітей щасливими, усміхненими, здатними спілкуватися з оточуючими, але це не завжди виходить, особливо коли дорослі самі знаходяться у стресі в часи війни.

Мета дорослих – допомогти дитині розібратися з основними проблемами спілкування, більше уваги приділяти вмінню спілкуватися, розуміти почуття інших людей, співчувати їм, адекватно реагувати в складних ситуаціях, знайти вихід з конфлікту, тобто навчити дітей вмінню контролювати свою поведінку.

Література

1. Трофаїла Н.Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського*. Серія : Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.45. С. 156.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Міхова Л.П., Мельничук І.В., Павлова І.Г.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Актуальність роботи полягає в тому, що педагогічна занедбаність є однією з найпоширеніших девіацій розвитку дітей та підлітків, пов'язаних з особливостями ситуації їх розвитку і обумовлених психологічними та педагогічними причинами [1]. Ця ситуація характеризується переважанням авторитаризму у виховно-освітньому середовищі, її суперечливістю, нестабільністю, малої динамічності по відношенню до дитини, а також слабкою активністю дитини у взаємодії з середовищем. Даний факт гальмує розвиток суб'єктних властивостей особистості дітей і підлітків. Одночасно він формує такі конкуруючі освіти як пасивність, інертність, безвідповідальність, зовнішній локус контролю і мотивації поведінки особистості. У цих умовах порушуються процеси ідентифікації та персоналізації особистості. З одного боку, дитина не може стати «таким, як усі». З іншого, всі його спроби проявити себе соціально не схвалюються. В статті наводяться результати емпіричного дослідження виявлення педагогічної занедбаних дітей молодшого шкільного віку КЗ «Старостинська гімназія Роздільнянської міської ради Одеської області». В експерименті приймали участь учні 2-го класу, віком від 7 до 8 років. Виборка становить 17 чоловік (9 хлопців, 8 дівчат).

Метою дослідження є виявлення психологічних особливостей педагогічно занедбаних дітей молодшого шкільного віку. Згідно метою було визначено такі завдання дослідження: 1) узагальнити наукову літературу з теми дослідження; 2) підібрати методи для проведення експериментальної частини роботи; 3) проаналізувати результати дослідження на основі одержаних експериментальних даних.

Дослідженням психологічних особливостей займалися такі вчені, як М.А.Алемаскіна, В.Г. Баженова, С.А. Белічева, П.П. Блонського, В.П.Кашченко, Е.Г. Костяшкіна, І.В. Козубовського, С.С. Моложавого, В.М.М'ясищева, О.А. Невського, Р.В. Овчарової та інші [2].

Треба зазначити що, педагогічна занедбаність в молодшому шкільному віці пов'язана з несформованістю мотивів навчання, низькою навчально-пізнавальною активністю, нерозвиненістю пізнавальних процесів і слабким володінням основними способами навчальних дій; порушеннями у сфері спілкування; неправильної самооцінкою, оцінкою свого положення в групі